

І. М. Логовський,
старший викладач кафедри психології діяльності
в особливих умовах,
кандидат історичних наук, доцент
(Національний університет
цивільного захисту України)

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ КОЛИШНІХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЯК ГОЛОВНОГО ЧИННИКА ЇХНЬОЇ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ

Загальновизнаним є факт, що залучення громадян України до лав ЗСУ, НГУ, ДПСУ тощо – це втрата економічних одиниць для інших соціальних інститутів. З іншого боку, звільнення з армії, а особливо масова демобілізація після закінчення воєнних дій – це додаткове навантаження на ринок праці, систему охорони здоров'я та соціального захисту. Демобілізовані після поранень або з інших причин воїни повертаються додому, і на перше місце серед безлічі інших проблем (підірване фізичне здоров'я, травмована психіка, необхідність відновлювати зруйноване житло або обживатися на новому місці) виходить проблема працевлаштування. Хоча загалом підтримка військових в Україні суттєва, вони та їхні родини все одно залишаються одними з найбільш вразливих груп та потребують не лише грошових виплат, юридичної, психологічної підтримки, але й соціального супроводу щодо пошуку роботи. Згодом проблема стане масовою та, на жаль, обтяженою на сьогодні слабко прогнозованими змінами на самому ринку праці України. Тому питанню працевлаштування ветеранів вже необхідно приділяти максимум уваги, бо трудова реінтеграція колишніх військових може стати найгострішим викликом процесу соціальної та психологічної адаптації військових в державі. Наочно, що по закінченню війни демобілізується велике число поранених, інвалідів, осіб з обмеженими можливостями руху та зору. Колишні комбатанти з інвалідністю розглядаються як жертви збройного конфлікту та потребують особливих умов та спеціального догляду. Однією з головних для них є можливість працевлаштування, що сприяє соціальній, культурній, психологічній та економічній реінтеграції. Але, на нашу думку,

для самих ветеранів пошук роботи може бути однією з найбільших проблем, оскільки вони є вразливими до соціально-економічного відчуження та потребуватимуть суспільної допомоги. Ми вважаємо, що для них ефективним може стати інклюзивний підхід, з отриманням доступу до центрів професійної підготовки та різноманітних освітніх платформ або програм. Мають відкритися можливості для розвитку власного бізнесу, наприклад, через позики державних банків з мінімальним відсотком за рахунок спеціального державного фонду. Водночас, робочі місця як в державному, так і в приватному секторі, мають бути адаптовані до колишніх військових з обмеженими можливостями, особливо, на нашу думку, в сфері послуг: ремонтні майстерні, СТО, ІТ-центри, тощо. Роботодавці сьогодні шукають кваліфікованих працівників, які можуть відповісти на сучасні виклики, є здатними вирішувати проблеми, володіють унікальними навичками, трудовою етикою, дисципліновані, мають почуття лояльності а також лідерські якості. Та саме демобілізовані військові завдяки отриманому досвіду під час бойової служби можуть підійти на низку вакансій з цивільних професій. На наш погляд, такими цивільними спеціальностями, насамперед, є: аналітик з інформаційної безпеки (захист від кібератак та інших загроз інфраструктурі), тут цінними є навички з управління ризиками та здатність реагувати на кризові ситуації; консультант з управління: в даному випадку цінним є досвід управління людьми та ресурсами на посадах офіцера або головного сержанта, особливо у сфері матеріально-технічного забезпечення та військової логістики; спеціаліст первинної медичної допомоги – на посади парамедиків станцій швидкої допомоги або інших рятувальних служб; операційний аналітик: маючи знання у сфері інженерії або інформатики, використання програмного забезпечення та методів аналізу даних для пошуку проблем і можливостей, колишні військові можуть запропонувати оптимальний розподіл ресурсів, розвиток логістики тощо; менеджери з продажу: цінними є комунікативні навички співпраці з членами свого відділення, взводу або роти, а також суміжними військовими підрозділами; консультант з психічного здоров'я або психолог: відіграють значну роль у житті своїх пацієнтів, тісно співпрацюючи з ветеранами та їх сім'ями, щоб допомогти

в вирішенні проблем, пов'язаних із пристосуванням до цивільного життя. Завдяки своєму досвіду, ветерани часто звертаються до емпатійних консультантів та психологів, особливо коли вони самі є колишніми військовослужбовцями, мають бойовий досвід та розуміють один одного; логісти: маючи досвід координації переміщення амуніції та особового складу, колишні військовослужбовці можуть бути долучені до контролю закупівель, транспортування та складування. Вони також вміють використовувати програмні системи для виявлення неефективності в ланцюжку поставок і рекомендують стратегії, які є ефективними як щодо витрат, так і за економією часу.

Ми усвідомлюємо, наскільки реальні проблеми економічної реінтеграції сотень тисяч колишніх військових складні. Скоріше за все, знадобиться щонайменше десять років, щоб отримати результати, та навіть тоді, можливо, лише 50–60% цільової групи зможуть досягти позитивних змін. Пропозиції, надані вище, спрацюють щодо демобілізованих воїнів – мешканців міст та містечок, проблеми пошуку роботи колишніми комбатантами у сільських громадах потребують окремих рішень, які, насамперед, будуть визначатися подальшими шляхами розвитку самого українського агросектору: фермерство чи латифундії.

Тому, на нашу думку, реінтеграція колишніх комбатантів передбачає залучення центрів професійної підготовки та зайнятості (можливо, і приватних рекрутингових агенцій через партнерство з державою), а також постачальників послуг з психічного здоров'я. Без альтернатив заробітку та ефективної економічної реінтеграції колишні комбатанти залишаться вразливими до повторного повернення до військової справи, причому не тільки в нашій країні, альтернативою можуть стати приватні військові компанії по всьому світу (крім Росії, безумовно). Економічна реінтеграція, а отже і соціальна, і психологічна адаптація колишніх комбатантів визначальною мірою залежить від нової роботи, для якої може знадобитися певна перекваліфікація, оскільки у післявоєнній розбудові їхні навички можуть стати «застарілими».

Вважаємо за необхідне також висловити свою думку щодо ринку праці професійних військових. На наш погляд, в оглядному майбутньому система військової безпеки та її під-

тримка буде лишатись провідною, оскільки якими б не були соціально-економічні, енергетичні, екологічні реформи, законодавство чи інституційна підтримка, життєво важливо мати відповідну систему безпеки держави, фактор російської загрози не зникне. З припиненням війни розвиток оборонного сектору не уповільниться, а навпаки – попит на спеціалістів у сфері безпеки та оборони лише підвищиться. Як показує досвід України з 2014 року, війна не закінчиться в один момент, а це потребуватиме все більшого числа досвідчених військових. Основу системи безпеки мають складати професійні військові, зокрема офіцери, а також розробники та інженери. Отже, зміцнення сектору безпеки має розглядатися як першочерговий пріоритет з точки зору не лише власне безпеки України, але й зменшення ризиків та захисту іноземних інвестицій у повоєнну відбудову та розвиток. Це визначатиме великий попит на ринку праці на військові кадри, масштаб та структура якого залежатиме від динаміки безпекової ситуації навколо України та у світі, обраних напрямів та пріоритетів реформування сектору безпеки, темпів впровадження досягнень науково-технічної революції та модернізації парку озброєнь, впровадження та сучасної системи кадрового менеджменту тощо.

Список використаних джерел

1. Агаєв Н. А., Пішко І. О., Лозінська Н. С. Прийоми психологічної самопомоги учасникам бойових дій : метод. реком. для військовослужбовців учасників бойових дій. Київ : НДЦ ГП ЗСУ, 2014. 41 с.
2. Бриндіков Ю. Л. Теорія та практика реабілітації військовослужбовців-учасників бойових дій в системі соціальних служб : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05. Тернопіль, 2019. 559 с.
3. Горбунова В. В., Карачевський А. Б., Климчук В. О., Нетлюх Г. С., Романчук О. І. Соціально-психологічна підтримка адаптації ветеранів АТО : посібник для ведучих груп : навч. посіб. Львів : Інститут психічного здоров'я Українського католицького університету, 2016. 96 с.
4. Грибок А. О. Психічне здоров'я військовослужбовців Збройних Сил України як головний фактор успішного виконання бойових завдань в складних та екстремальних умовах. *Актуальні проблеми психології* : збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2018. Том. XI : Психологія особистості. Психологічна допомога особистості. Вип. 18. С. 21–40.
5. Коkun О. М., Агаєв Н. А., Пішко І. О., Лозінська Н. С. Основи психологічних знань про психічні розлади для військового психолога : метод. посіб. Київ : НДЦ ГП ЗСУ, 2018. 310 с.